

20.1.2023

VN/18878/2022-STM-22

**Sisäilmaan liittyvän oireilun ja sairastumisen diagnosointi, hoito ja kuntoutus (Majvik 3):
konsensussuositustyöryhmän 2. kokous**

Aika 12.1.2023 klo 10.05-13.45

Paikka Sosiaali- ja terveysministeriö, nh Iso 105, Kirkkokatu 14, 00170 Helsinki
Etäyhteys: TeamsLäsnä **Puheenjohtajisto ja kirjoittajaryhmä**Lähiosallistujat:

Taneli Puumalainen, puheenjohtaja, sosiaali- ja terveysministeriö (13.00 saakka)
Sirkku Pikkujämsä, varapuheenjohtaja, sosiaali- ja terveysministeriö
Kati Huttunen, asiantuntijasihteeri, sosiaali- ja terveysministeriö
Tuomas Sorto, asiantuntijasihteeri, sosiaali- ja terveysministeriö

Etäosallistujat:

Jorma Komulainen, tekninen varapuheenjohtaja, Duodecim (11.20 saakka)

TyöryhmäLähiosallistujat:

Liisa Airaksinen, Korva-, nenä- ja kurkkutaudit – pään ja kaulan kirurgia ry
Soile Jungewelter, Suomen Työterveyslääkäriyhdistys ry
Sari Mäki, Hengityслиitto
Susanna Salmivesi Suomen Lastenlääkäriyhdistys ry ja Suomen lastenlääkäreiden allergologiayhdistys SLAY ry (10.30 alkaen)
Tiina Tuomela, Eduskunnan sisäilmaryhmän nimeämä edustaja
Riitta Työläjärvi, Eduskunnan sisäilmaryhmän nimeämä edustaja
Tuula Vasankari, Filha ry (10.30 alkaen)
Risto Vataja, Suomen Neurologinen Yhdistys

Etäosallistujat

Tapani Hämäläinen, palvelujärjestelmän asiantuntija, sosiaali- ja terveysministeriö
Jussi Karjalainen, Suomen keuhkolääkäriyhdistys ry ja Suomen Allergologi- ja immunologiyhdistys ry
Johanna Leppälä, Homepakolaiset ry
Juha Pekkanen, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (11.05 saakka)
Laura-Maria Peltonen, Turun yliopisto
Kari Reijula, Helsingin yliopisto
Kaisa Saari, Suomen psykiatriyhdistys
Riitta Sauni, Tampereen yliopisto
Kimmo Tarvainen, työterveyshuollon asiantuntija, sosiaali- ja terveysministeriö
Aki Vuokko, Työterveyslaitos

AsiantuntijajäsenetEtäosallistujat

Milja Tiainen, sosiaaliturvan asiantuntija, sosiaali- ja terveysministeriö

Poissa

Virpi Liukkonen, Kansaneläkelaitos KELA

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Sosiaali- ja terveysministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 33
00023 Valtioneuvosto

Meritullinkatu 8
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

02951 63415
+358 2951 63415

kirjaamo.stm@gov.fi
stm.fi

1 Kokouksen avaus ja asialistan hyväksyminen

Puheenjohtaja Taneli Puumalainen avasi kokouksen 10.05. Asialista hyväksyttiin ja sovittiin, että varapuheenjohtaja Sirkku Pikkujämsä ottaa kokouksessa vetovastuun, mikä kokous on vielä kesken Taneli Puumalaisen poistuesssa klo 13.00. Edellisen kokouksen pöytäkirjaan otetaan vastaan kommentteja kokouksen loppuun saakka.

2 Työryhmän kokoonpanon muutokset ja täydentäminen

Työryhmästä on eronnut työkiireiden vuoksi omasta pyynnöstään kaksi jäsentä: Tuula Putus (Turun yliopisto) ja Jussi Lampi (Suomen yleislääketieteen yhdistys). Turun yliopisto on työryhmässä jo edustettuna, joten Tuula Putuksen tilalle ei pyydetä uutta edustajaa. Suomen yleislääketieteen yhdistykseltä on kysytty halukkuutta nimetä Jussi Lammen tilalle uusi edustaja. Puheenjohtajisto päättää tarvittaessa uuden jäsenen nimeämisestä yhdistyksen vastauksen jälkeen.

3 Ydinkysymysten 1 ja 2 taustamateriaalin esittely

Asiantuntijasihteerit Kati Huttunen ja Tuomas Sorto esittelivät ydinkysymysten 1 ja 2 taustamateriaalin, sekä ennen kokousta esitettyjä kommentteja ja lisäyksiä (Liite 1 ja 2). Esittelyn aikana keskusteltiin tausta-aineiston keräämisestä, asiantuntijasihteereiden esille nostamista kysymyksistä, sekä työryhmän ehdottamista muutoksista materiaaliin:

- Monitekijäisyyden esittelemistä toivottiin heti tekstin alkuun, jotta lähestymistapa olisi altistelähteisyyden sijasta ihmislähtöinen. Alkuun voisi sopia johdanto sisäilman terveydellisestä merkityksestä, Kari Reijula toimittaa ehdotuksen muotoilusta.
- Tekstistä pitäisi tulla paremmin esille, että oireilu on ylipäättään yleistä ja toiminnalliset mekanismit ovat osallisena kaikessa oireilussa, eli ovat osa jatkumoa, josta ympäristöherkkyys on vähemmistöä koskeva ääripään tilanne. Toisaalta toiminnallisten häiriöiden osuutta ei tulisi korostaa liikaa, jotta suosituksesta tulee selväksi myös sisäilman hyvän laadun ja rakennusten kunnosta huolehtimisen merkitys ihmisten terveydelle.
- Suosituksen tavoitteena on ihmisten hyvä hoito, joten taustamateriaalin tehtävänä on auttaa lääkäreitä käytännön työssä ja muuttaa olemassa olevia käytäntöjä parempaan suuntaan.
- Työpaikkoja koskevat tiedot pitäisi tulla paremmin esille, ja mahdollisesti käsitellä toimialakohtaisia eroja oireilussa (esimerkiksi runsaiden ihmiskontaktien merkitys virusinfektioihin liittyvien oireiden aiheuttajana). Kari Reijula toimittaa aineistoa liittyen työpaikkoihin.
- Taustamateriaalin tulee perustua tutkittuun tietoon. Vaikka systemaattinen kirjallisuuskatsaus tai näytön asteen arviointi näin laajasta aiheesta ei ole mahdollinen tämän hankkeen toimesta, esitetyt väitteet tulee perustella tieteellisten tutkimusten avulla, ja soveltuvin osin kuvailla myös näytön vahvuutta.
- Julkaisujen laatua tulee arvioida sekä tutkimusasetelman (satunnaistetut kontrolloidut tutkimukset, havainnoivat tutkimukset, tapauskertomukset) että laadun (tutkimuksen koko, osallistumisprosentti, virhelähteiden huomioon ottaminen, menetelmät) perusteella. Johtopäätöksiä pitää kuitenkin voida esittää myös asioista, mistä ei ole saatavilla vahvinta tutkimusnäyttöä.
- Kosteusvaurioiden syy-yhteyttä toiminnallisiin häiriöihin tulee arvioida olemassa olevan tutkimusnäytön perusteella.
- Toimeksiannon mukaisesti taustamateriaalissa tulee käsitellä sekä oireilua, että sairastumista. Tätä silmällä pitäen ydinkysymysten tai otsikoitten sanamuotoja voi olla tarve vielä muuttaa.
- Suosituksen tekstiä tullessaan todennäköisesti hyödyntämään muuallakin kuin lääkäreiden ohjeistuksessa, joten ilmaisujen muotoilussa tulee olla varovainen. Esimerkiksi syy-seuraussuhteeseen viittaavaa ilmaisua ”aiheuttaa terveyshaitan x” ei tule käyttää epävarmoissa yhteyksissä, sillä tekstiä voidaan hyödyntää esimerkiksi oikeudenkäyntien materiaalina.

- Kosteus- ja mikrobivauriot tulee käsitellä laajemmin, yhteismitallisesti muiden altisteiden kanssa ja tarkistaa, että teksti on linjassa ”Kosteus- ja mikrobivaurioista oireilevan potilaan hoito –Käypä hoito –suosituksen kanssa. Käypä hoito –suosituksesta poikkeavat kannat ja uudet havainnot tulee perustella hyvin.
- Taustamateriaalissa tulee esitellä sisäilman eri terveysvaikutuksia mahdollisimman laajalti, mutta tiiviisti. Erityisesti tautitaakan kannalta olennaiset vakavat sairaudet tulee sisällyttää mukaan. Suosituksessa on kuitenkin järkevää keskittyä niihin terveysvaikutuksiin, joiden hoidossa ja kuntoutuksessa on eniten tarvetta lisätiedolle ja ohjeistukselle, kuten esimerkiksi pitkittynyt oireiluerkkyys. Hyvin tunnettujen sairauksien osalta voidaan viitata esimerkiksi olemassa oleviin hoitosuosituksiin.
- Myös sisäilman laatuun vaikuttavat tekijät tulee esitellä kattavasti. Taustamateriaaliin tulee lisätä lyhyet esittelyt jo käsiteltyjen tekijöiden lisäksi myös:
 - Fysikaaliset tekijät, erityisesti ympäristömelu, valaistus, veto
 - Ilmavälitteisesti tarttuvat infektiot, erityisesti COVID-19
 - Sisäilman allergeenit, erityisesti lemmikit, pölypunkit, siitepöly
 - Siivouksen taso, hygienia
 - Uudet tupakkatuotteet
 - Mahdollisesti myös uusien/tuntemattomien tekijöiden käsittely erillisessä kappaleessa
- Näin laajassa aiheessa rajaukset ovat välttämättömiä, mutta voi johtaa vaikutelmaan siitä, että rajauksen ulkopuolelle jäävät tekijät tai terveysvaikutukset eivät olisi tärkeitä. Rajaukset tulee siksi esitellä omassa kappaleessaan, ja perustella lyhyesti.
- Terveystaloudelliset vaikutukset tulisi käsitellä lyhyesti ainakin yksilötasolla. Myös kansantaloudelliset vaikutukset merkittäviä, mutta niiden arviointi on vaikea ja työläs tehtävä erityisesti, jos otetaan mukaan kaikki listatut sisäilmatekijät. Suoraan sisäilmaan liittyvien kulujen määrää on ylipäättään hankala arvioida, mutta voi olla mahdollista selvittää esimerkiksi paljonko epämääraisten oireiden selvittely maksaa. Kari Reijula toimittaa asiantuntijasihteereille eduskunnan selvitystä varten 2012 kerättyä materiaalia aiheesta.
- Tietoaukot ja lisätutkimustarpeet tulee käsitellä suosituksessa. Alustavasti tietoaukot on suunniteltu käsiteltäväksi Ydinkysymyksessä 7.
- Toiminnallisten häiriöiden huomioiminen suosituksessa on tärkeää, mutta hoidon ja kuntoutuksen onnistumisen kannalta on olennaista saada lähestymistavalle myös oireilevien hyväksyntä. Sisäilmasta oireilevien hoito on kiistanalainen kysymys, joten on erityisen tärkeää perustella suositukset huolellisesti ja kuunnella oireilevien omaa käsitystä tilanteestaan. Eri näkemyksistä huolimatta potilaan hyvä hoito ja sisäilmaoireilun vähentyminen on eri osapuolien yhteinen tavoite, jolle on hyvä rakentaa.
- Henkilöön liittyvien tekijöiden sijasta tulisi puhua yksilöön liittyvistä tekijöistä ja altisteiden sijaan viitata tekijöihin tai olosuhteisiin. Eri tekijät tulisi esitellä ennemminkin terveyshaittojen riskitekijöinä kuin syytekijöinä.
- Terveysperusteisia raja-arvoja ja toimenpiderajoja voi lisätä eri tekijöiden esittelyyn siltä osin, kun se on mahdollista. Mikäli raja-arvot ovat uusimisen tarpeessa tai perustuvat puutteelliseen/vanhentuneeseen tietoon, se tulisi ilmaista samassa yhteydessä. Raja-arvojen yhteydessä olisi hyvä tulla esille varovaisuusperiaate toimenpiderajojen määrittämisessä, tarvittaessa omana kappaleenaan.
- Muiden laaja-alaisen oirekuvien tavoin myös sisäilmaoireilussa kuormitustekijät ovat merkittäviä. Hoidon onnistumiseksi tarvitaan yksilöllistä kohtaamista ja yhteinen viitekehys potilaan kanssa: ihminen ja taustatekijät tulee huomioida kokonaisuutena, mukaan lukien sosiaalinen konteksti (sosiosomatiikka).
- Korjattavia virheellisiä ilmaisuja/käsityksiä:
 - hajusteet eivät ole allergeeneja varsinkaan ilmajälitteisesti, vaan merkittävä osa hajusteisiin liittyvistä oireista syntyy tuoksuherkkyysmekanismeilla. Jussi Karjalainen auttaa muotoilemaan aiheesta tekstiä.
 - Krooninen keuhkoputkentulehdus ei ole diagnoosi, vaan epidemiologisissa tutkimuksissa käytetty oireiden perusteella määritetty kuvaus. Hengitystieoireiluun syynä voi puolestaan olla lukuisat tekijät, joten keuhkoputkentulehdistusta ei voi listata erillisenä sairautena.

- Suosituksessa käytettävät termit ja ilmaisut tulee määritellä ja yhtenäistää. Asiantuntijasihteerit luonnostelivat ehdotuksen tärkeimpien termien määritelmistä, ja pyytävät niihin työryhmältä kommentteja tai muotoilehdotuksia.
- Yhteisvaikutukset parempi käsitellä omana kappaleenaan, ei osana monitekijäisyyttä. Myös nämä termit tulee määritellä.
- Ympäristöherkkyyttä käsittelevässä kappaleessa parempi käsitellä ensin lievempi oireilu, sitten vakava pitkittynyt oireilu ja ympäristöherkkyys.

4 Ydinkysymysten 1 ja 2 suositukset

Asiantuntijasihteerit Kati Huttunen ja Tuomas Sorto esittelivät ydinkysymyksiin 1 ja 2 liittyvät lähtökohta- ja suositukset, sekä ennen kokousta esitettyjä kommentteja ja lisäyksiä (Liite 2). Taneli Puumalaisen poistuessa Sirkku Pikkujämsä siirtyi kokouksen puheenjohtajaksi. Esittelyn aikana keskusteltiin asiantuntijasihteereiden esille nostamista kysymyksistä, sekä työryhmän ehdottamista muutoksista materiaaliin:

- Suosituksen rajauksista ei tarvita välttämättä omaa lähtökohtaa, jos ne kuvaillaan ja perustellaan taustamateriaalissa.
- Kaikki ydinkysymyksiin 1 ja 2 liittyvät lauseet muutetaan lähtökohdiksi (ei varsinaisia suosituslauseita), ja ilmaistaan mahdollisimman neutraalisti
- Terveiden ja hyvinvoinnin edistämisen / haittojen ennaltaehkäisyyn näkökulman pitäisi tulla ensimmäisenä, jotta painotus ei ole ongelmassa. Vaikutus elämänlaatuun tärkeä huomioida.
- Monitekijäisyys pitäisi käsitellä ennen altisteita, ja terveysvaikutuksen kohdalla kuvata paremmin oirekirjoa lievistä vakaviin haittoihin.
- Yhteisön (yksikössä) sijaan tulee viitata yhteisöihin (monikossa), sillä ihmisillä on useampia yhteisöjä
- Suosituslause 1 keskittyy liikaa toiminnallisiin häiriöihin, muutettava koskemaan yleisemmin ihmistä psyko-fyysis-sosiaalisena kokonaisuutena tai tuoda esille hoito ja kuntoutus jo tässä kohtaa. Ehdotuksia uudeksi muotoiluksi:
 - "Ihminen on psyko-fyysis-sosiaalinen kokonaisuus. Sisäilmaoireilun taustalta löytyy monia tekijöitä, joista osaa emme vielä osaa mitata riittävästi" (Tiina Tuomela)
 - "Sisäilmaan liittyvään oireiluun voi liittyä myös toiminnallisia oireita, joita tulee aktiivisesti hoitaa ja kuntouttaa." (Kaisa Saari)
- Kaikki ydinkysymyksiin 1 ja 2 liittyvät lauseet muutetaan lähtökohdiksi (ei varsinaisia suosituslauseita), ja ilmaistaan mahdollisimman neutraalisti. Otettava huomioon hyväksyttävyys.
- Kokonaisuuden hahmottaminen tässä vaiheessa on haasteellista, joten lähtökohdista äänestäminen olisi järkevämpää vasta myöhemmässä vaiheessa prosessia. Puheenjohtajisto ja asiantuntijasihteerit selvittävät, kuinka äänestysten kanssa edetään ottaen huomioon suosituksen tiukka aikataulu.
- Asiantuntijasihteerit lähettävät työryhmälle sähköpostitse pyynnöt kommentoida tekeillä olevia tekstejä (määritelmät, tausta-aineisto, lähtökohdat/suosituslauseet) sekä linkin tiedostoihin Tiimerissä.

5 Kokouksessa 3 käsiteltävät ydinkysymykset

Päätettiin käsitellä työryhmän seuraavassa kokouksessa Ydinkysymykset 3 ja 4.

6 Muut asiat

Tiedoksi työryhmälle: 14.3.2023 järjestettävään Sisäilmastoseminaariin on hyväksytty esitettäväksi puheenjohtajiston ja kirjoittajaryhmän valmisteleva tiivistelmä "Sisäilmaan liittyvän oireilun ja sairastumisen diagnosointi, hoito ja kuntoutus: kuinka konsensusuusi tehdään?" Tiivistelmä tallennetaan saataville Tiimeriin.

Muissa asioissa keskusteltavaksi ehdotettu viestintäsuunnitelma valmistellaan käsiteltäväksi työryhmän seuraavassa kokouksessa.

7 Seuraavien kokousten ajankohta

Työryhmä kokoontuu seuraavan kerran suunnitellusti 3/2023 ja 5/2023. Tarkemmista ajankohdista päätetään työryhmän kesken kokouksessa tai kokouksen jälkeen Doodlen avulla. Sopivia päiviä ehdotetaan maaliskuun viimeiseltä viikolta, ja toukokuun loppupuolelta (viikko 19-20 sopivat huonosti).

8 Kokouksen päättäminen

Sirkku Pikkujämsä päätti kokouksen 13.45

Liitteet	Liite 1 Majvik-suositus v1.0 221221 Ydinkysymykset 1 ja 2 + nostoja kommentteista Liite 2 Kokousesitykset
----------	--

Jakelu	Työryhmän jäsenet
--------	-------------------

Tiedoksi	Vesa Pekkola
----------	--------------